

El nou igualitarisme, segons Anthony Giddens

Francesc Amat

Economista

116

El darrer llibre¹ editat per Anthony Giddens és una aportació remarcable al debat teòric de la socialdemocràcia europea. El llibre consisteix en un recull de breus articles acadèmics de destacats sociòlegs i economistes; entre ells, per exemple, Ulrich Beck, Gösta Esping-Andersen, Julian Le Grand o Saskia Sassen. Malgrat que l'obra ha estat, fins a data d'avui, només publicada en anglès, la seva temàtica no es limita a l'anàlisi de la Gran Bretanya sinó que és exportable a la resta d'economies occidentals.

El llibre està arrelat en la tradició del liberalisme igualitarista, una línia de pensament que probablement hagi tingut el seu màxim exponent en el filòsof nord-americà John Rawls.² La clau de volta de la teoria de justícia distributiva que formulà Rawls és l'anomenat «principi de la diferència», és a dir, que qualsevol desigualtat en els recursos de partida serà injusta excepte si repercuteix en el benefici dels més desfavorits. La justificació clàssica d'aquest principi és l'argument segons el qual si els individus es situessin en una hipotètica posi-

ció original, sota el vel de la ignorància, sense saber quin serà el seu talent innat, la seva herència, les seves condicions familiars, aleshores sentirien una enorme aversió a què l'atzar els adjudiqués el pitjor lloc en la societat. Per altre costat, però, les desigualtats finals o d'arribada seran justes si aquestes són conseqüència de l'èxit o l'esforç personal.

La tesi central del llibre editat per Anthony Giddens és que cal reivindicar la complementarietat entre els mecanismes de mercat i l'obtenció de nivells elevats de justícia social, així com la conveniència d'introduir les reformes necessàries per tal de fer-ho possible. En altres paraules, l'Estat del benestar del s. XXI haurà de ser compatible amb un elevat dinamisme empresarial i la creació de llocs de treball. Però aquesta no és una tasca senzilla, perquè ara mateix, en l'anomenada economia del coneixement, la percepció majoritària és que les economies de mercat tendeixen a anar acompanyades d'increments en les desigualtats. De tal manera, que semblaria un *oxímoron* voler fer compatibles el mercat i la jus-

tícia social. I la realitat és que no és només una percepció; com bé s'encarreguen de mostrar Esping-Andersen i Robert Walker, les desigualtats en renda disponible van aguditzar-se durant els 80's i 90's en la majoria de països de la OCDE.³ És més, com assenyala l'economista britànica Jo Blanden,⁴ el ràpid creixement de les desigualtats que es va iniciar el 1979 a Gran Bretanya fou sovint justificat assegurant que la societat era llavors més meritocràtica, i que per a una persona de baix status seria fàcil enriquir-se treballant dur. De totes maneres, aquesta asseveració és falsa; la mobilitat social a Gran Bretanya va reduir-se també durant els anys 80's i 90's.

Tot i això, aquesta aparent contradicció entre els mecanismes de mercat i la justícia social no sempre ha estat sentida així. Tal i com recorda Edward Miliband, fill del sociòleg marxista Ralph Miliband i estrella emergent del nou laborisme anglès, durant els anys 60's i 70's bona part dels països occidentals van viure l'expansió dels seus mercats de treball, la millora de la situació

econòmica dels treballadors menys qualificats, la introducció de sistemes impositius progressius i la creença generalitzada que el capitalisme tendia a la igualació de les rendes. Òbviament, tot això es va veure truncat per les crisis econòmiques dels 70's i l'apogeu de la dreta de Reagan i Thatcher.

Com era d'esperar d'Anthony Giddens, però, les reflexions i propostes que el present llibre ens proveeixen no miren cap al passat amb nostàlgia, sinó que miren de dibuixar estratègies modernitzadores que combinin creixement econòmic i inclusió social. Els cinc elements principals que haurien de guiar aquest *New Egalitarianism* són els següents: (i) l'acceptació que és necessari expandir l'eficiència productiva i garantir el dinamisme econòmic; (ii) la voluntat d'igualar les oportunitats dels individus al llarg del cycle vital, és a dir, combatre l'herència social; (iii) pal·liar els determinants de la pobresa persistent, especialment la pobresa infantil i de

les famílies monoparentals; (iv) introduir mecanismes de responsabilitat, condicionalitat i transparència a l'hora de proveir serveis i prestacions, defugint per tant l'universalisme; (v) i finalment, acceptar com a marc l'economia del coneixement així com l'impacte de la globalització i la possibilitat d'una certa tensió entre la diversitat cultural i la solidaritat necessària a l'hora de mantenir els Estats del benestar.

Un dels reptes més importants que hauria d'encarar el nou igualitarisme és l'actual tendència a la polarització dels mercats de treball. L'economista nord-americà Robert D. Atkinson⁵ descriu aquest fenomen com la creació de mercats de treball en forma de U. El canvi tecnològic seria el causant de l'augment en la demanda de treballadors qualificats i de la reducció en la demanda de treballadors de qualificació mitjana. De tal manera que el mercat tendeix a premiar amb salaris més alts el capital humà. Així, l'economia

nord-americana evoluciona cap a una societat diferenciada entre pròspers treballadors del coneixement i treballadors del sector serveis amb salaris baixos. El cas de Gran Bretanya no seria gaire diferent; un estudi recent⁶ mostra la intensificació de la creació de llocs de treball ben remunerats en el sector financer i d'empresa (*lovely jobs*) i, per altra part, la concentració de llocs de treball mal remunerats i de poca qualificació (*lousy jobs*). Un fenomen paral·lel a la polarització del mercat de treball és la concentració de la riquesa en la gamma alta de la distribució de la renda. Per exemple, Anthony Giddens dona dades segons les quals a Gran Bretanya dos cinquens de l'increment total en les rendes personals entre 1979 i 1999 s'hauria concentrat en el 10% més ric de la població.⁷

Probablement, però, la contribució més important del llibre és el capítol d'obertura de Gösta Esping-Andersen. El sociòleg danès es pregunta: ¿fins a quin punt són preocupants els increments en les desigualtats en renda disponible i polarització del mercat de treball dels anys 80's i 90's? La resposta dependrà fonamentalment de quin sigui el nivell de mobilitat social.⁸ Si el fet de provenir d'un status baix afecta les teves possibilitats al llarg del cycle vital, aleshores el creixement de les desigualtats haurà estat pervers. Si no hi ha suficient mobilitat social no ens aproximarem a una igualtat d'oportunitats rawlsiana. És més: és raonable pensar que les societats més desiguals tendeixen a ser també les que gaudeixen de me-

La tesi central del llibre editat per Anthony Giddens és que cal reivindicar la complementarietat entre els mecanismes de mercat i l'obtenció de nivells elevats de justícia social, així com la conveniència d'introduir les reformes necessàries per tal de fer-ho possible.

Probablement, la contribució més important és el capítol d'obertura de Gösta Esping-Andersen. El sociòleg danès es pregunta: ¿fins a quin punt són preocupants els increments en les desigualtats en renda disponible i polarització del mercat de treball dels anys 80's i 90's? La resposta dependrà fonamentalment de quin sigui el nivell de mobilitat social.

118

nor mobilitat social i major persistència de la pobresa, fet que posaria en entredit la vella creença segons la qual en societats desiguals hi haurà més incentius i creixement econòmic.

Per disminuir els efectes de l'herència social, Esping-Andersen proposa dues polítiques públiques: invertir en nens i propiciar la incorporació de la dona al mercat de treball.⁹ Que la dona treballi és important, en primer lloc, per disminuir dràsticament la pobresa infantil. Segons Esping-Andersen hi ha una gran reserva de dones amb escassa formació sense participar activament en els mercats de treball. La segona política necessària per combatre l'herència social és invertir en els nens. Segons l'evidència empírica recent les variables que determinen l'elevada herència social són el capital cultural familiar i especialment les habilitats cogni-

tives que desenvolupen els nens en els primers estadis educatius. Perquè són els estímuls de la primera infantesa els que afectaran el desenvolupament de les habilitats cognitives que posteriorment s'utilitzaran en el mercat de treball.

Un dels aspectes que el llibre tracta amb certa ambigüïtat, però, és la qüestió fiscal. Giddens es mostra partidari de no augmentar els tipus impositius marginals màxims, per no penalitzar massa rotundament l'èxit, però sí de mirar d'evitar la concentració de riquesa en la part alta de la distribució mitjançant incentius fiscals i un renovat esforç per lluitar contra l'evasió d'impostos. Així doncs, Giddens es mostra partidari de combatre les desigualtats sense incrementar substancialment els tipus impositius. Per contra, assenyala que l'important és concentrar-se en la base fiscal

més que no pas en els tipus marginals i assegura que el propi creixement econòmic produirà un increment de la recaptació. En qualsevol cas, però, em sembla important adreçar contradiccions de la imposició progressiva com és el fet que a Gran Bretanya el quintil més baix de contribuents paguen una proporció més alta dels seus guanys en concepte de l'impost sobre la renda que no pas el quintil més alt. És autoevident que l'acumulació de riquesa és injusta quan aquesta no prové de l'esforç individual o projectes de risc empresarial, sinó d'elements propis de la loteria natural com ara l'increment dels retorns de propietats o l'herència familiar. És per això que la imposició sobre les herències poden jugar un paper important a l'hora de modificar la persistència de la riquesa entre generacions.

Una altra aportació especialment rellevant és la de l'economista Robert Walker i la seva anàlisi de la pobresa i les desigualtats mitjançant l'estudi de dades de panel (quan un mateix individu és enquestat varies vegades al llarg del temps). Walker assenyala la necessitat d'analitzar la pobresa des d'un punt de vista dinàmic. Això permet concloure que períodes puntuals en situació de pobresa relativa són molt més freqüents del que ens pensem; en canvi, el que ens hauria de preocupar són els episodis persistents que fan entrar l'individu en un efecte carrusel. Així doncs, allò que convé investigar és quins són els factors de riscos que poden empènyer els individus a situacions de pobresa relativa, per poder dissenyar

polítiques preventives específiques. Vellesa, baixa qualificació, desocupació o mares solteres amb criatures en serien alguns exemples.

Finalment, altres aportacions interessants que voldria subratllar, encara que són també les més provocadores, són les de l'economista Julian Le Grand i el periodista David Goodhart. Le Grand elabora en el seu capítol una defensa aferrissada de la capacitat d'escollir dels ciutadans davant l'administració, especialment en el cas de la sanitat pública anglesa. L'economista britànic, conseller de Blair a Downing Street, i propulsor de la teoria segons la qual l'Estat del benestar britànic hauria estat capturat per les clas-

ses mitges, argumenta que l'extensió de la capacitat d'escollir tindria efectes positius a l'hora de reduir les desigualtats d'accés a la sanitat. Per últim, l'editor de *Prospect Magazine*, David Goodhart, proposa un polèmic «liberalisme nacionalista britànic» que promogui la integració dels nous vinguts, creant un cert sentiment de comunitat, en un terme mig entre les polítiques multiculturals holandeses i les assimilacionistes franceses. Goodhart posa també sobre la taula la potencial tensió entre diversitat cultural i solidaritat econòmica.¹⁰ No és casualitat, argumenta, que un país tant fragmentat etno-culturalment com els Estats Units tingui un Estat del benestar menys desenvolupat

que els més homogenis països europeus.

Es tracta, en definitiva, d'un llibre ple d'idees renovades i d'anàlisi rigorosa. És també la confirmació que hi ha un espai claríssim per l'economia social de mercat acompanyada de bones polítiques públiques, per la necessària complementarietat entre el mercat i la justícia social. Anthony Giddens representa la tradició social-liberal anglesa, però Esping-Andersen prové de la tradició socialdemòcrata dels països escandinaus; així doncs, la combinació és excel·lent. Tan de bo el llibre es tradueixi ben aviat.

¹ Giddens, A.; Diamond, P. (2005): *The New Egalitarianism*, Polity Press, UK.

El llibre ha estat publicat amb el suport de la fundació *Policy Network*, un *think-tank* internacional creat el desembre del 2000 amb l'acord de Tony Blair, Gerhard Schröder, Giuliano Amato i Göran Persson.

² Veure el llibre clàssic de John Rawls (1971), *The Theory of Justice*, Cambridge MA: Harvard University Press.

³ Veure, per exemple, P.Gottschalk and T.Smeeding, «*Empirical evidence on income inequality in industrialized countries*», a Atkinson i Bourguignon, *Handbook of Income Distribution*, vol. 1.

⁴ Jo Blanden és *Research Fellow* al *Center for Economic Performance* de la *London School of Economics*; veure el seu estudi recent: Blanden, J.(2005) «*Educational Inequality and Intergenerational Mobility*», a Stephen Machin (ed), *What 's the Good of Education*, Princeton University Press.

⁵ Robert D. Atkinson és el vice-president del *Progressive Policy Institute* de Washington DC.

⁶ Martin Goos and Alan Manning, «*Lovely jobs and lousy jobs: the polarization of work in Britain*», CEP, London School of Economics, Gener 2004.

⁷ Aquest fenomen ha estat estudiat per l'economista britànic Tony Atkinson en nombrosos estudis. Veure, per exemple, Atkinson, A. (2004): «*Income tax and top incomes over the twentieth century*». Hacienda Pública Española, 168.

⁸ La mobilitat social mesura fins a quin punt els outcomes dels adults estan relacionats amb les seves circumstàncies quan eren infants.

⁹ Veure el llibre recent de Gösta Esping-Andersen on desenvolupa més a fons aquestes reflexions: Esping-Andersen, G. (2002): *Why we need a New Welfare State*, Oxford University Press.

¹⁰ Aquesta línia d'argumentació ha estat elaborada pel cap del Departament d'Economia de Harvard, Alberto Alesina, en el llibre *Fighting Poverty in the US and Europe*, Oxford University Press, 2004.

BIBLIOGRAFIA

Alesina, A.; Glaeser, E. (2004): *Fighting Poverty in the U.S. and Europe*, Oxford University Press.

Atkinson, Robert D. (2005): *The Past and Future of America's Economy: Long Waves of Innovation that Drive Cycles of Growth*, de propera aparició.

Esping-Andersen, G. (2002): *Why we need a New Welfare State*, Oxford University Press.

Giddens, A. (2004): *The Progressive Manifesto*, Polity Press, UK.

Goodhart, D. (2004): «Too Diverse?», *Prospect Magazine*, volum 95, febrer 2004.